

Agrárcsatlakozási kilátásaink Koppenhága után I. rész: Az agrárcsatlakozási tárgyalások mérlege

Kiss Judit

1. 2002. december 12–13-án zárultak le Magyarország EU-val folytatott csatlakozási tárgyalásai, s ekkor érték véget az agrártárgyalások is. Eldőlt, hogy Magyarország mikor, kikkel együtt és milyen feltételekkel csatlakozik az Európai Unióhoz

2. A magyar–EU agrártárgyalások három szakaszban zárultak le. 2002. március 21-én befejeződtek a mezőgazdaság horizontális kérdéseire, vagyis a növény- és állat-egészségügyi kérdésekre vonatkozó tárgyalások. Ennek eredményeképpen Magyarország a vágóhidakkal és az állattartó telepekkel kapcsolatban kért és kapott átmeneti mentességet.

3. Az agrártárgyalások második szakasza 2002. december 9-én zárult le. Ekkor sikerült megállapodni a közvetlen támogatások alapját képező agrárkvótákról, vagyis a támogatható terület, termelés és állatlétszám maximumáról.

3.1. Mivel az EU közvetlen támogatásainak 73%-át a szántóföldi kultúrák és 21%-át a marhaszektor élvezi, így lényeges, hogy milyen kvótákat sikerült elérni ezen a két területen. A gabonafélék esetében a megkapott bázisterület (3,488 millió hektár) és referenciahozam (4,73 tonna/hektár) csak kismértékben marad el a magyar igénytől, így összességében Magyarországon a csatlakozás után 16,5 millió tonna gabonatermelés részesülhet közvetlen kifizetésekben.

Ami a marhaszektort illeti, az EU által véglegesnek elismert kvóták (vágási prémium = 235.998 egyed, húsmarhaprémiám 94.600 egyed, szoptatóstehénprémium = 117.000 egyed) alatta vannak a magyar igényeknek, ugyanakkor a kvóták objektív megítélésakor figyelembe kell venni, hogy jelenleg Magyarországon 107.000 állat után fizetnek anyatehéntámogatást, és klasszikus húscélú-marhából alig 40.000-t tartanak nyilván. A EU végleges tejkvótajánlata 1,99 millió tonna, ami alatta van a jelenlegi

2,1 millió tonnás tényleges termelési szintnek. Ez alapvetően azzal magyarázható, hogy a tejszektor reformjának elhalasztása következtében az unió még mindig a túltermelés gondjával küzd.

3.2. A kvóták körüli viták alapvetően abból fakadtak, hogy az EU igyekezett a támogatásigény csökkentése érdekében az új tagok számára kevésbé kedvező éveket referencia évekként figyelembe venni, az új tagok pedig a kvóták „feltornázásával” próbálták az EU szűkmarkúságát ellensúlyozni. Másrészt, míg az unió a csatlakozást közvetlenül megelőző helyzetet tekintette kiindulási alapnak, addig az új tagok inkább stratégiai megközelítést alkalmaztak, vagyis termelési potenciáljukból s a csatlakozás hozadékeként élvezendő termelésfejlesztési lehetőségekből indultak ki.

Összességében a megkapott agrárkvóták a tényleges termelési szinthez közel helyezkednek el, s nem jelentenek drasztikus termeléskorlátozást a magyar termelők számára.

4. Az agrártárgyalások véghajtására s a legérzékenyebb, a pénzügyi kérdések véglegesítésére a koppenhágai csúcson került sor. A tárgyalások eredményeképpen a magyar mezőgazdaság 2004-ben 227,8 millió euró, 2005-ben 596,2 millió euró, 2006-ban pedig 658,8 millió euró támogatást, vagyis összességében 1,483 milliárd eurót kap, mintegy negyedét annak az összegnek, amire Magyarország a teljes jogú tagság esetén számított.

4.1. A fentiek oka, hogy az új tagok a csatlakozás első évében a jelenlegi EU-tagoknak járó közvetlen kifizetéseknek csupán 25%-át kapják meg, 2005-ben 30%-át, 2006-ban pedig 35%-át. 2007-től évi 10%-kal nőne a közvetlen kifizetéseknek az új tagok által élvezett aránya, vagyis 2013-ra érné el a 100%-ot.

Mivel az új tagok az egyenjogúság, a versenysemlegesség, a diszkriminációmentesség és az egységes belső piac elvének megsértéseként értelmezték a

fentieket, így a koppenhágai csúcson lehetőséget kaptak arra, hogy az EU-költségvetéséből finanszírozott közvetlen kifizetéseket minden évben 30%-kal megfejljék nemzeti költségvetésükből. Így a közvetlen kifizetések induló szintje az EU által ajánlott 25% helyett 55% lenne, és 2013 helyett 2010-re valósulna meg az esélyegyenlőség, vagyis „önerőből” lerövidülne az átmeneti időszak.

4.2. A nemzeti kiegészítéssel kapcsolatban az egyik kérdés ennek költségvetési terhe: előzetes becslések szerint évi 290 millió euróba, vagyis – árfolyamtól függően – 68-71 milliárd forintba fog kerülni a magyar büdzsének a direkt támogatások kiegészítése. Ezen csak kismértékben segít, hogy a vidékfejlesztési támogatások 20%-át fel lehet használni a nemzeti kiegészítés finanszírozására.

A másik kérdés, hogy az 55%-os induló szint elegendő-e a magyar agrártermelők versenypozíciójának megőrzéséhez az egységes belső piacon. Kétségtelen, hogy az agrártermelők versenyképességének csak egyik – bár igen jelentős – összetevője az agrártámogatások nagysága. Amennyiben a versenyképesség egyéb tényezői (költségek, hatékonyság, minőség, élelmiszer-biztonság, marketing stb.) területén a magyar termelők olyan versenyelőnyre rendelkeznek, amelyek kiegyenlítik vagy esetleg túlszárnyalják a támogatáskülönbségből fakadó versenyhátrányt, akkor sikerül versenypozíciójukat megtartani.

A harmadik kérdés, hogy kik lesznek a kedvezményezettjei a közvetlen kifizetéseknek. Mivel a direkt kifizetések több mint 70%-a a gabonaszektorba és 20%-a a marhaszektorba irányul, így egyértelmű, hogy a legfőbb kedvezményezettek a gabonatermelők és a marhatartók lesznek.

4.3. A közvetlen kifizetésekkel kapcsolatban az új tagok opciót kaptak a kifizetés módját illetően. Vagy az EU-ban honos, az Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer keretében működő rendszert alkalmazzák, vagy pedig ideiglenes jelleggel, hároméves időtartamra, kétszer egyéves meghosszabbítási lehetőséggel az ún. egyszerűsített kifizetési rendszert. Ennek keretében a terméshozamtól és a termeléstől függetlenül, pusztán területi alapon, egy hektárra vetített euróban kifejezve folyósítják a közvetlen jövedelemtámogatást. A közvetlen kifizetések igénybevételére jogosult birtokok minimális nagysága 0,3 hektár.

Az egyszerűsített támogatási rendszer működtetéséhez is szükség van azonban a lejelentett földek regisztrációjára és tényleges kihasználásuk ellenőrzésére; valamint teljes körűnek kell lennie az állatok nyilvántartásának. E két feltételnek egységes számítógépes rendszerben kell összekapcsolódnia.

4.4. Az agrártárgyalások talán egyik legkevésbé problematikus területe volt a piaci intézkedések kérdése: itt teljes volt az egyetértés a felek között, hogy az *acquis communautaire* részét képező piaci intézkedéseket (a gabona-, a marhahús-, a tejpor- és a vajintervenciót, az exporttámogatásokat) a csatlakozás kezdetétől teljeskörűen alkalmazzák az új tagokra. A piaci intézkedések jelentőségét mutatja, hogy 2004-ben 63,6 millió eurót, 2005-ben és 2006-ban pedig évente 152 millió eurót kapunk ezen a jogcímen. A csatlakozás után a magyar agrárexportőrök is az EU exportvisszatérítési rendszerének támogatásával segíthetik harmadik országokba irányuló kivitelüket. A hazai exporttámogatás ugyanis teljes mértékben megszűnik.

4.5. Ami a vidékfejlesztési támogatásokat illeti, ezekre Magyarország 2004-ben 164,2 millió eurót, 2005-ben 179,4 millió eurót, 2006-ban pedig 190,8 millió eurót költött. A FEOGA Garancia Alapjából olyan jogcímen lehet támogatást nyújtani mint a korai nyugdíjba vonulás, a kedvezőtlen adottságú vagy környezetileg korlátos területek támogatása, az agrár-környezetvédelmi célú fejlesztések, a mezőgazdasági területek erdősítése, valamint a részben önellátásra termelő gazdaságok évi 1000 euróval való támogatása.

4.6. A földkérdés tekintetében kompromisszumos megállapodás született. Tekintettel arra, hogy a közvetlen kifizetések esetében csak a nemzeti kiegészítéssel együtt lehetett elérni az átmeneti időszak csökkentését, teljességgel jogos volt annak a felvetése, hogy a külföldiek korábban hét évre szóló földvásárlási moratóriumát további három évvel kellene meghosszabbítani, amennyiben hét év után is jelentős különbségek lennének a magyar és az uniós földárak között. Ameddig az EU ugyanis nem részesíti teljes támogatásban a magyar mezőgazdaságot, addig csak a támogatások egy része járul hozzá a termelők jövedelmezőségének, következésképpen a föld árának a növekedéséhez. Az EU kompromisszumkészségét mutatja a magyar kérés méltánylása. Az unióból érkező egyéni mezőgazdasági vállalkozók ugyanakkor földet vásárolhatnak, ha igazolni tudják, hogy három éve Magyarországon bejelentett lakhellyel rendelkeznek, tartósan ott tartózkodnak, és igazolható mezőgazdasági tevékenységet folytatnak.

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu weboldalról.